

Debat over AfD-verbod in Duitsland laait op

[Achtergrond](#) - 18 januari 2024 - Auteurs: Marja Verburg, Wiebke Pittlik

Sinds eerder deze maand bleek dat invloedrijke AfD'ers samen met andere rechts-extremisten plannen hebben besproken om Duitsers met een migratie-achtergrond het land uit te werken, is in Duitsland de roep om een AfD-verbod luider geworden. De rechts-radicale partij wordt al langer door de binnenlandse veiligheidsdienst Verfassungsschutz in de gaten gehouden, maar ze kan niet makkelijk worden verboden. En een poging daartoe kan ook juist gunstig uitpakken voor de AfD.

In Duitsland kan een partij worden verboden als die een gevaar vormt voor de democratie. De partij moet er dan op gericht zijn de vrije democratische orde in Duitsland planmatig te ondermijnen en moet ook daadwerkelijk een bedreiging vormen. Toen Duitsland in 2017 probeerde de [rechts-extremistische NPD te verbieden](#), was dat laatste de reden om zo'n verbod niet in te stellen: de NPD streefde weliswaar ongrondwettelijke doelen na, maar was te klein en te onbelangrijk om echt een gevaar te vormen, oordeelde het Constitutioneel Hof destijds.

De AfD is inmiddels een behoorlijk invloedrijke partij. Ze zit sinds 2017 in de Bondsdag en is al maanden in de [landelijke peilingen](#) met ruim 20 procent de tweede partij van Duitsland. Ze is ook in alle deelstaatparlementen vertegenwoordigd. Dit najaar zijn er [verkiezingen in drie Oost-Duitse deelstaten](#), waar de AfD in de peilingen veruit de grootste partij is. Hoewel de andere Duitse partijen officieel niet met de AfD samenwerken, wordt het komend najaar waarschijnlijk moeilijk nog een regering in die deelstaten te vormen zonder de AfD.

De AfD is de afgelopen jaren steeds verder geradicaliseerd en wordt door de binnenlandse veiligheidsdienst Verfassungsschutz in de gaten gehouden. AfD'ers propageren volgens die dienst vreemdelingenhaat en anti-democratische standpunten. Ze hangen een 'völkisch' nationalisme aan en willen moslims en politiek andersdenkenden buitensluiten, [constateerde de Verfassungsschutz meermaals](#). Ook zeggen ze dat de 'politieke elite' in Duitsland erop uit is het

Duitse volk door '[omvolking](#)' ten onder te laten gaan. Ze willen [van de EU af](#) en richten zich onder meer op Rusland.

'Wehrhafte Demokratie'

Eerder deze maand onthulde het collectief van onderzoeksjournalisten Correctiv dat [invloedrijke AfD'ers en anderen in november waren samengekomen](#) met de bekende Oostenrijkse rechtsextremist Martin Sellner, lange tijd leider van de Identitaire Beweging in Oostenrijk. Ze bespraken Sellners '*Remigrationsplan*' om asielzoekers, statushouders en Duitsers met een migratie-achtergrond uit Duitsland weg te krijgen. Op de bijeenkomst werd besproken welke middelen kunnen worden gebruikt om dit doel te bereiken. Ook deportaties van Duitse staatsburgers naar Noord-Afrika kwamen ter sprake.

Het nieuws leidde tot veel woede en verontwaardiging in Duitsland. Tienduizenden mensen gingen deze week [in heel Duitsland de straat](#) op en eisten onder meer een AfD-verbod. Ook meerdere politici hebben zich daarvoor uitgesproken. Ze zien een partijverbod als een middel van wat in Duitsland de '[wehrhafte Demokratie](#)' wordt genoemd: een democratie die in staat is zichzelf te verdedigen tegen partijen of personen die haar willen ondermijnen. Als we de AfD nu niet verbieden, is het misschien straks, als de partij zou gaan regeren, te laat, redeneren zij.

Criteria voor partijverbod

In de praktijk is het heel lastig om een partij te verbieden. Het is een zeer zwaar middel in een democratie. Daarom zijn de criteria voor een partijverbod streng. Ze staan in artikel 21 van de [Duitse grondwet](#) en zijn nader uitgewerkt door het [Constitutioneel Hof](#). Zo'n verbod kan alleen worden aangevraagd door de bondsregering, de Bondsdag of de Bondsraad (de vertegenwoordiging van de deelstaten). Het Constitutioneel Hof moet vervolgens nagaan of de partij volgens haar doelstellingen of het gedrag van haar aanhangers erop uit is de democratie te ondermijnen. De partij moet ook op actieve en agressieve wijze de vrije democratische orde willen afschaffen. En ze moet zoveel invloed hebben dat ze ook daadwerkelijk een gevaar vormt. Zo'n procedure kan jaren duren. Tot nu toe zijn in het naoorlogse Duitsland twee partijen verboden: de rechts-radicalen SRP in 1952 en de communistische KPD in 1956.

Tegenstanders van een verbod waarschuwen dat de AfD zo'n procedure zal gebruiken om zichzelf als slachtoffer te presenteren en de regering te beschuldigen van het onderdrukken van de vrijheid van meningsuiting. Het kan er juist toe leiden dat er meer sympathie voor de AfD ontstaat, [waarschuwt Carsten Schneider](#) (SPD), de speciale gezant van de bondsregering voor Oost-Duitsland. En als zo'n verbodsprocedure maanden of jaren duurt, betekent het dat de AfD "elke

dag weer in het nieuws is”, [aldus Wolfgang Bosbach](#), binnenlandexpert van de CDU. “Iets beters kan de AfD niet overkomen.” Ook verandert een partijverbod niets aan de rechts-radicalen overtuigingen van kiezers, zeggen tegenstanders. Als het twijfelachtig is dat er überhaupt een verbod komt, werkt zo’n procedure alleen maar contra-productief, zeggen zij, en het zal ertoe leiden dat meer mensen zich van de politiek afkeren.

Een andere mogelijkheid die de wet sinds 2017 biedt, is om de partij [uit te sluiten van de subsidies](#) en belastingvoordelen voor politieke partijen. Net als een partijverbod zou dit moeten worden aangevraagd door Bondsdag, Bondsraad of bondsregering. Het grondwettelijk hof kan dan voor zes jaar de financiering intrekken. De criteria zijn iets minder strikt dan bij een partijverbod, het hoeft niet bewezen te zijn dat de partij haar 'grondwet-ondermijnende doelen' ook kan bereiken, aldus het hof.

Afpakken van grondrechten

Een ander middel om de invloed van de AfD en haar politici in te perken, is de zogenoemde *Grundrechtsverwirkung*. Daarmee kan het Constitutioneel Hof [een deel van de grondrechten van mensen inperken](#), zoals het recht om te stemmen, om gekozen te worden of om publieke functies uit te oefenen. De afgelopen weken zijn [bijna 1,4 miljoen handtekeningen ingezameld](#) in een petitie gericht tegen Björn Höcke. Hij is de fractievoorzitter van de AfD in Thüringen, een van de Oost-Duitse deelstaten waar in september verkiezingen zijn.

Höcke is een rechts-extremist en de AfD in Thüringen is door de Verfassungsschutz ook aangemerkt als bewezen rechts-extremistisch. De petitie van campagne-platform Campact is gericht aan de bondsregering en de Bondsdag, die zo’n aanvraag tot *Grundrechtsverwirkung* kunnen indienen. Het is nog de vraag of die dat ook gaan doen. Maar ook als er een verzoek tot *Grundrechtsverwirkung* komt, kan het jaren duren tot het Constitutioneel Hof daarover een oordeel velt.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/58021/debat-over-afd-verbod-in-duitsland-laait-op>